

33-Özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin analizi

İsmail EROL¹

Gökçen İLHAN İLDIZ²

APA: Erol, İ; İlhan İldız, G. (2020). Özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin analizi. (2000-2019). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 559-574. DOI: 10.29000/rumelide.843486.

Öz

Özel eğitim; yetersizliklerin engele dönüşmesini önleyen, bireylerin toplum içerisinde bağımsız bir şekilde yaşamasını sağlayan ve sosyal yönden gelişmelerini amaçlayan, becerilerini geliştiren hizmetlerin tümünü kapsamaktadır. Bu hizmetlerden en önemlisi hiç şüphesiz ki dil gelişimidir. Çünkü dil; bireyleri ve toplumları birbirine bağlayan, iletişimi başlatan ve sürdüren, insanların bağ kurmasını sağlayan önemli bir araçtır. Bu araştırmanın amacı Türkiye’de özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Yükseköğretim Kurulu tez arama merkezinde “özel eğitimde dil gelişimi” koduyla gerçekleştirilen aramalarda 11 doktora, 54 yüksek lisans tezi ve 4 tıpta uzmanlık tezi olmak üzere toplamda 69 teze ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 69 tez oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde beş aşamalı doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarında; lisansüstü tezlerde en çok tezin 2016’da yazılmış olduğu, eğitim düzeylerine göre 54 tez ile en çok yüksek lisans tezinin olduğu, yazıldıkları dil açısından 62 teze en çok Türkçe, tez danışmanları bağlamında en fazla Profesör ve Dr. Öğr. Üyesi olduğu ortaya çıkmıştır. Tez danışmanlarının cinsiyetleri bağlamında 41 kadın; tez yazarlarının cinsiyetleri bağlamında ise 51 kadın olduğu belirlenmiştir. Tezlerin yazıldıkları üniversitelere bakıldığında en fazla Hacettepe ve Ankara Üniversitesi, enstitüler bağlamında en fazla sağlık bilimleri enstitüleri, anabilim dalları bağlamında ise en çok özel eğitim anabilim dallarında tez yazıldığı ortaya çıkmıştır. Tezlerin araştırma yöntemlerine bakıldığında en fazla nicel yöntemlerin tercih edildiği, araştırma modeli bağlamında en çok tarama modelinin kullanıldığı, ele alınan özel eğitim alanına göre işitme engelliler yönünde ağır bastığı ve konular bağlamında ise davranış becerileri gelişim değerlendirmesinin en fazla seçilen konu olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Dil gelişimi, eğitim, özel eğitim, özel gereksinimli bireyler, lisansüstü tezler

Examination of theses conducted on language development processes of individuals with special needs

Abstract

Special education includes all services that prevent disabilities from turning into obstacles, enable individuals with special needs to live independently in the society and develop their skills to socialize. The most important of these services is language development. Language is an important

¹ Dr. Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Çocuk Gelişimi Bölümü (Tekirdağ, Türkiye), ismaierol@nku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8531-6001 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 20.11.2020-kabul tarihi: 20.12.2020; DOI: 10.29000/rumelide.843486]

² Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Çocuk Gelişimi Bölümü (Tekirdağ, Türkiye), gildiz@nku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2091-5270

tool that connects individuals and societies, initiates and maintains communication, and enables people to communicate. The purpose of this research is to examine the different variables of postgraduate thesis conducted in the field of language development of individuals with special needs in Turkey. A total of 69 theses including 11 doctorates, 54 master's theses and 4 specialty theses in medicine were found in the searches conducted in the Higher Education Council's thesis search center with the code "language development in special education". 69 theses constitute the universe of the research. The research was carried out with document analysis method which is one of the qualitative research methods. Five-step document analysis technique was used in the analysis of the data. Results show that, most of the graduate theses were written in 2016, a maximum of 54 theses were written at the graduate level according to their education level, a maximum of 62 theses were written in Turkish in terms of the language, a maximum of 23 theses' advisors were professor and assistant professor. 41 women supervisors and 51 women writers were determined in terms of the gender. Considering the universities where the theses were written, it is seen that theses were written mostly in Hacettepe and Ankara University and in the context of the institute and department, it is found that health sciences, special education department were the fields theses written most. When the research methods of the theses are examined, it is seen that the quantitative method is preferred the most, the scanning model is used in the context of the research model, and the theses in the direction of the hearing impaired are dominant according to the special education field. In the context of subjects, it is seen that behavioural skills development assessment is the most chosen subject in theses.

Keywords: Language development, education, special education, special needs, postgraduate thesis

Giriş

Dil gelişimi, normal gelişim gösteren bireylerde önemli olduğu kadar, özel gereksinimli bireylerde de elzemdir. Dilin ne anlama geldiği ve gelmediği ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmek ile birlikte, yapılan analizlerde dil konusunun, antropoloji, felsefe, mantık, sosyoloji, dil psikolojisi, dilbilim, göstergebilim ve dil sosyolojisi alanları üzerine değişik yaklaşımlar ile incelendiği görülür (Yapıcı, 2006). Özellikle yaşlılarından belirli düzeyde anlamlı farklılıklar gösteren özel gereksinimli bireylerin; konuşabilme, kendini ifade edebilme ve iletişim kurabilme yetenekleri tamamen dil gelişim süreçleri üzerine odaklıdır. Kendilerini ifade edebilen, ihtiyaçlarını gidermek için iletişim kurabilen, akranları ve sosyal çevresi ile sözlü bağ kurabilen özel gereksinimli bireyler, kendilerini gerçekleştirme yolunda önemli bir adım atmış olacaktırlar. Unutulmamalıdır ki, özel gereksinimli bireylerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için bazı "zorunlu" ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlardan en ivedi ve gerekli olanları şüphesiz ki; dil gelişim süreçlerini tamamlamaları, aileleri, akranları, yakın çevreleri ve bakımları ile ilgilenenlerle iletişim kurabilir bir seviyeye gelmeleridir. Bu sebep ile ilk önce dil ve dil gelişimi kavramlarından bahsetmekte fayda görülmektedir.

Dil, bireyler arası iletişim süreçlerini başlatma, düşünce ve duyguların aktarılmasını sağlama adına anlamlı kelimelerin bir bütüne toplanmasıdır (Temel, Bekir ve Yazıcı, 2014). Dil aynı zamanda insanların ihtiyaçlarına göre oluşturdukları ve geliştirdikleri toplumsal bir kurumdur (Vendryes, 2001, s. 14). Harley (2001, s. 20-22) dili, insanlığın ne anlam ifade ettiğini ve insanları farklı kılan bir terim olarak açıklamakta, düşünce ve dilin birbirine bağlı olduğunu dile getirmektedir. Dil, bilişsel alandaki gelişimler ile paralel bir şekilde meydana gelir. Her bireyin bilişsel süreçleri birbirinden farklı olduğundan dil gelişimi süreçlerinde de farklılıklar bulunabilmektedir. Çünkü bireylerin zihinsel

durumları ve yetenekleri dile de yansımaktadır. Dil gelişimi alanında çalışmalar gerçekleştiren Vygotsky (1985, s. 17-20), düşünce ve dilin kendi içlerinde bağımsız gibi görüldüğünü ama birbirleri ile paralel bir şekilde geliştiklerini dile getirmektedir. İlk süreçlerde bağımsız olan düşünce ve dil zamanla birbirlerine bağlanmaktadır. Vygotsky, dil öğretimi ve eğitiminin çocukların zihinsel düşünme yeteneklerini etkilediğini dile getirir. Öyle ise özel gereksinimli bireylerin, akranları ile aralarında var olan hem sosyal hem de akademik beceri ve gelişim farklarını en aza indirebilmek adına bu bireylerin dil gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Dilin kullanımı bireylerin bilişsel ve sosyal gelişimleri açısından gereklidir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008). Öyle ki, bireyler eğer dili amacına uygun, nitelikli ve etkin bir şekilde kullanmaz ise zaman içerisinde akademik ve sosyal yönden yaşlılarından eğitim boyutunda geride kalmaktadırlar. Yaşamsal faaliyetlerin her boyutunda kullanılmakta olan dilin, okul öncesi dönemlerden başlayarak yeterli bir biçimde desteklediği takdirde, bireylerin yaşamları boyunca, sosyal ve akademik gelişimlerini olumlu bir şekilde etkileyeceğini bilinmektedir (Aydoğan ve Koçak, 2003).

Dil gelişiminin tanımına bakıldığında ise; kelimeler, sayılar ve sembollerin öğrenilmesi, hafızada saklanması ve dilin kurallara uygun bir biçimde kullanılması süreci olarak ifade edilmektedir (Kayılı, Koçyiğit ve Erbay, 2009). Yine dil gelişimi; çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim süreçlerini etkileme adına önemlidir. Aynı zamanda dil gelişimi, çocukların toplumsallaşması, düşünme becerilerini geliştirmesi, kavram geliştirme süreçlerini etkilemesi, problem çözme ve ilişki kurabilme ile bilişsel alanda gelişim süreçlerinde de etkilidir. Özetle dil gelişimi; sayılan diğer gelişim alanları ile etkileşimdedir ve ilerleme gelişimsel bir bütünlük içerisinde olmaktadır (Senemoğlu, 1989).

Özel gereksinimi olan bireyler 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname içerisinde (1997) özel eğitim ihtiyacı olan bireyler başlığı altında: “çeşitli sebepler neticesinde, eğitim yeterlilikleri ve bireysel özellikler bağlamında yaşlıları ile kıyaslandığından anlamlı farklılıklar göstermekte olan birey” olarak ifade edilmektedir. Özel gereksinimleri bulunan bireylerin, davranışsal özellikleri ve öğretme-öğrenme süreçleri bağlamında hem diğer insanlardan hem de kendi içlerinde bir takım farklılıklar sergilemeleri beklenen bir sonuçtur. Bu farklılıklar genellikle fiziksel boyutta ortaya çıkabileceği gibi; zihinsel boyutta, görme ve işitme duyusunda, süregelen hastalıklar ile beraber, konuşma ve dil gelişimi problemleri şeklinde de ortaya çıkabilir (Yaralı, 2015). Özellikle Türkiye’de özel gereksinimleri bulunan bireyler ve bu bireylerin dil gelişimlerinin takip edilmesi gittikçe önem kazanan ve üzerinde durulması gereken bir eğitim konusu haline gelmiştir. Dolayısıyla özel gereksinimleri bulunan bireylerin dil gelişim süreçleri üzerine gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin incelenmesi elzem bir hal almıştır. Yine dilin tanımında, konuşma ile iletişimin sürekli gerçekleştirildiği ortamlarda geliştiği ifade edilmektedir. Çocuklar dillerini, diğer insanlar ile ilişki kurmak suretiyle öğrenirler. Dil, diğer öğrenmelerin gerçekleşmesi için gerekir (Gönen ve Arı, 1989). Özel gereksinimli bireylerin gelişim süreçlerinde de dil önemli bir unsurdur. Günümüzde özel gereksinimleri bulunan bireylerin sayılarına bakıldığında, Dünya Sağlık Örgütü’nün ortaya koyduğu standartlar kabul edilmektedir. Bu standartlara göre ülkelerin nüfuslarının %10 ila %12 arasındaki oranının özel gereksinimli bireylerden oluştuğu ifade edilmektedir (Baykoç Dönmez, 2010, s. 338).

Dünya Sağlık Örgütü’nün beyanlarında özel gereksinimli bireylerin ülke nüfusları içerisindeki yüzdesi azımsanmayacak kadar yüksektir. Bu sebep ile özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesinin; hem dil gelişimi alanına hem de özel eğitim alanına faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada, özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Kendilerini ifade etmekte güçlük çeken,

toplumdaki diğer bireyler ile iletişim kurma problemleri yaşayan ve özbakım gereksinimlerini bile dile getirmekte güçlük yaşayabilen özel gereksinimli bireyler düşünüldüğünde alanda yapılan lisansüstü tezlerinin ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi önemlidir. Bu analizlerin hem eğitimcilere, hem ailelere hem de alandaki diğer özel eğitim ve dil gelişimi paydaşlarına yol gösterici olması beklenmektedir. Bu amaç ışığında aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Tezlerin yazıldıkları yıllara göre dağılımları nasıldır?
2. Tezlerin eğitim düzeyine göre dağılımları nasıldır?
3. Tezlerin yazıldıkları dillere göre dağılımları nasıldır?
4. Tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımları nasıldır?
5. Tez danışmanlarının cinsiyetine göre dağılımları nasıldır?
6. Tez yazarlarının cinsiyetine göre dağılımları nasıldır?
7. Tezlerin yazıldıkları üniversitelere göre dağılımları nasıldır?
8. Tezlerin yazıldıkları enstitülere göre dağılımları nasıldır?
9. Tezlerin yazıldıkları anabilim dalına göre dağılımları nasıldır?
10. Tezlerin yazımında kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımları nasıldır?
11. Tezlerin yazımında kullanılan araştırma modellerine göre dağılımları nasıldır?
12. Tezlerin ele alınan özel gereksinim gruplarına göre dağılımlar nasıldır?
13. Tezlerin ele alınan konulara göre dağılımlar nasıldır?

Yöntem

Bu çalışmada, verilerin detaylı bir şekilde incelendiği ve veriler arasında meydana gelen bağlantıların analiz edildiği “nitel araştırma yöntemi” kullanılmıştır. Nitel araştırmalar gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanılarak araştırılan durumun gerçekçi bir şekilde ortaya koymayı amaçladığı yöntemdir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259). Bu çalışmada bazı kriterler doğrultusunda analizler gerçekleştirilmiştir. Bu kriterler tezlerin yazılmış oldukları yıllar, tezlerin yazıldıkları eğitim düzeyleri ve diller, tez danışmanlarının cinsiyeti ve unvanları, tez yazarlarının cinsiyetleri, tezlerin yazıldığı üniversiteler, enstitüler ve anabilim dalları, tezlerde kullanılan yöntem ve araştırma modelleri, tezlerde ele alınan özel gereksinim grupları ve konulardır.

Araştırmanın modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan “doküman analizi” kullanılmıştır. Doküman analizlerinde araştırılması planlanan olgulara yönelik bilgileri içeren yazılı kaynakların incelenip analiz edilmesi, araştırmacı tarafından gözlem ya da görüşmeler gerçekleştirilmeden sağlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmaların amacına uygun kaynaklara erişimde ve elde edilebilecek verilerin belirlenmesinde kullanılan bu yöntemde, çalışılacak konu ile ilgili basılı ve yazılı kaynakların analizi yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada, belirli niteliğe sahip olan tezler inceleneceği için “ölçüt örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Bu teknikte örneklem grupları oluşturulurken, araştırma amaçlarına uygun belirlenmiş ölçütler bağlamında seçimler yapılır. (Büyüköztürk vd, 2010). Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen bu ölçütler ise, “tezlerin ulaşılabilir olması”, “özel gereksinimli bireylerin dil gelişimleri ile ilgili olması” ve “özel gereksinimli bireylerin dil eğitimleri ile ilgili olması” olmak üzere 3 başlıktan oluşmaktadır. Doküman incelemesinde içerik analizi ve genel tarama metodu olmak üzere 2 farklı türü bulunmaktadır. İçerik analizi belirlenmiş bazı belgelerin ya

da kitapların belirlenmiş bazı özelliklerini sayısallaştırıp ortaya çıkarmak amacı ile gerçekleştirilir (Karasar, 2009).

Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmak için “YÖK Ulusal Tez Merkezi” internet sayfasından yararlanılmıştır. Ölçüt olarak “özel eğitimde dil gelişimi” belirlenmiş ve 1983 yılı ve 2020 yılı dâhil olmak üzere bu alanda yazılan tezlere “YÖK Ulusal Tez Merkezi” veri tabanından ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen taramalar ve belirlenen ölçütler doğrultusunda 69 lisansüstü tezi araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu tezlerden 11 adedi doktora düzeyinde, 54 adedi yüksek lisans düzeyinde ve 4 adedi ise tıpta uzmanlık düzeyinde yazılmış tezlerdir.

Veri toplama araçları

Bu çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve eğitim bilimlerinde uzman dört akademisyen görüşünün alındığı 13 maddelik tez analiz formu kullanılarak elde edilmiştir. Veriler, “YÖK Ulusal Tez Merkezi” veri tabanı kullanılarak toplanmıştır. Özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili olmak kaydı ile bu tezlerin “tezlerin ulaşılabilir olması”, “özel gereksinimli bireylerin dil gelişimleri ile ilgili olması” ve “özel gereksinimli bireylerin dil eğitimleri ile ilgili olması” kriter olarak belirlenmiş ve erişim izni olmayan tezler değerlendirme kapsamına alınmamıştır.

Verilerin analizi

Bu araştırmanın verilerin analizinde 5 aşamalı doküman analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinde takip edilen aşamalar sırasıyla dokümanlara ulaşmak, özgünlüğü kontrol etmek, dokümanları anlamak, verileri analiz etmek ve verileri kullanmaktır (Forster, 1995; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada Türkiye’de özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri alanında yazılmış lisansüstü tezlerden, doküman inceleme teknikleri ile elde edilmiş olan veriler farklı özellikler kapsamında yüzdeler ve frekansların hesaplanması ile yorumlanmış ve analiz edilmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak adına araştırmacılar tarafından şu uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Strauss ve Corbin (1990) araştırmalarında verilerin kodlanması aşamasında 3 türlü yaklaşımın izlenebileceğini dile getirmektedirler. Bu yaklaşımların; “daha öncelerde belirlenen başlıklara göre gerçekleştirilen kodlamalar, verilerin ışığında elde edilen başlıklara göre gerçekleştirilen kodlamalar ve geniş bir çerçevede gerçekleştirilen kodlamalar” olduğu görülür. Bu çalışmada ise “daha öncelerde belirlenen başlıklara göre gerçekleştirilen kodlama biçimi” kullanılmıştır. İlk önce tüm tezler bağımsız 2 araştırmacı tarafından 13 maddelik tez analiz formu kullanılarak kodlanmıştır. Sonrasında ise bu kodlar incelenmiş ve tekrarlanan kodların kullanılması engellenmiştir. Düzenlemesi yapılan ve ortaya konan kategoriler, araştırma bulgularındaki temelleri oluşturmaktadır. Bu sebeple kategorilerde betimsel istatistikî bilgilere yer verilmektedir. Betimsel istatistikî bilgiler frekans analizleri kullanılmak sureti ile çözümlenmektedir. Frekans analizlerinde sayılabilir niteliğe sahip olan birimler alınıp, analizlerin göstergesi olan frekanslar görülme sıklığını ortaya koymaktadır (Turan, Karadağ, Bektaş & Yalçın, 2014). Elde edilen bulguları yorumlamak adına tablolardan istifade edilmiştir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak adına ek önemler de sağlanmıştır. Araştırmada iç geçerliği arttırmak adına kodlamalar ve kategoriler arasındaki ilişkiler araştırmacılar tarafından kontrol edilmiştir. Kategoriler oluşturulurken, ilgili kavramları kapsayacak

kadar genel ama ilgisiz kavramları da kapsamın dışında tutacak kadar dar biçimde oluşturulmasına gayret edilmiştir. İç güvenilirliği arttırmak amacıyla da verileri analiz ederken eğitim bilimleri alanında kullanılan bilimsel terimler ele alınıp kategoriler ortaya konmuş ve en az 2 araştırmacı aracılığı ile kodlama yapılarak karşılaştırmalar yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde analizler sonucunda elde edilen bulgular 1. ve 13. tablolar arasında sunulmuştur. Sunulan tablolar sırası ile tezlerin yazıldıkları yıllara göre dağılımı, tezlerin eğitim düzeyine göre dağılımı, tezlerin yazıldığı dillere göre dağılımı, tezlerin tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımı, tezlerin tez danışmanlarının cinsiyetine göre dağılımı, tezlerin tez yazarlarının cinsiyetine göre dağılımı, tezlerin yazıldığı üniversitelere göre dağılımı, tezlerin yazıldığı enstitülere göre dağılımı, tezlerin yazıldığı anabilim dallarına göre dağılımı, tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımı, tezlerde kullanılan araştırma modellerine göre dağılımı, tezlerde ele alınan özel gereksinim gruplarına göre dağılımı ve tezlerde ele alınan konuya göre dağılımdır.

Tablo 1. Tezlerin yazıldıkları yıllara göre dağılımları

Yıl	f	%	Yıl	f	%
2016	12	17.4	2020	3	4.3
2015	10	14.5	2004	2	2.9
2019	8	11.6	2007	2	2.9
2011	4	5.8	2012	2	2.9
2017	4	5.8	2014	2	2.9
1983	3	4.3	1979	1	1.4
2005	3	4.3	1994	1	1.4
2009	3	4.3	1996	1	1.4
2013	3	4.3	1998	1	1.4
2018	3	4.3	2006	1	1.4
Toplam				69	100.0

Tablo 1’de tezlerin yazıldıkları yıla dağılımları yer almaktadır. Bu bulgulara göre en fazla tezin 2016 yılında “f=12 - %17,4” ile yazıldığı görülmektedir. 2016 yılında yazılan tez sayılarını 2015 yılı “f=10 - %14,5” izlemektedir. Daha sonra sırası ile 2019 “f=8 - %11,6”, 2011 “f=4 - %5,8”, 2017 “f=4 - %5,8”, 1983 “f=3 - %4,3”, 2005 “f=3 - %4,3”, 2009 “f=3 - %4,3”, 2013 “f=3 - %4,3”, 2018 “f=3 - %4,3”, 2020 “f=3 - %4,3”, 2004 “f=2 - %2,9”, 2007 “f=2 - %2,9”, 2012 “f=2 - %2,9”, 2014 “f=2 - %2,9”, 1979 “f=1 - %1,4”, 1994 “f=1 - %1,4”, 1996 “f=1 - %1,4”, 1998 “f=1 - %1,4”, 2006 “f=1 - %1,4” yılları gelmektedir.

Tablo 2. Tezlerin eğitim düzeyine göre dağılımları

Tez Türü	f	%
Yüksek Lisans	54	78.3
Doktora	11	15.9
Tıpta Uzmanlık	4	5.8
Toplam	69	100,0

Tablo 2’de tezlerin eğitim düzeylerine göre dağılımları yer almaktadır. Bu bulgulara göre en fazla tezin yüksek lisans eğitim düzeyinde “f=54 - %78,3” olduğu, yüksek lisans tezlerini ise “f=11 - %15,9” ile doktora eğitim düzeyindeki tezlerinin izlediği, son sırada ise tıpta uzmanlık tezlerinin “f=4 - %5,8” olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3. Tezlerin yazıldıkları dillere göre dağılımları

Dil	f	%
Türkçe	62	89.9
İngilizce	7	10.1
Toplam	69	100.0

Tablo 3’te tezlerin yazıldıkları dillere göre dağılımları yer almaktadır. Bu bulgulara göre tezlerin en fazla Türkçe “f=62 - %89,9”, daha sonra İngilizce’de “f=7 - %10,1” yazıldığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. Tezlerin tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımları

Unvan	f	%
Profesör	23	33.3
Dr. Öğretim Üyesi	23	33.3
Doçent	18	26.1
Dr.	2	2.9
Prof. ve Dr. Öğretim Üyesi	1	1.4
Prof. ve Dr.	1	1.4
Doç. ve Dr. Öğretim Üyesi	1	1.4
Toplam	69	100.0

Tablo 4’te tezlerin tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımı yer almaktadır. Bu bulgulara göre en tezlere en fazla profesör “f=23 - %33,3” ve doktor öğretim üyesi “f=23 - %33,3” unvanındaki tez danışmanlarının danışmanlık yaptığı, bu tezleri sırası ile doçent “f=18 - %26,1”, doktor “f=2 - %2,9”, profesör ve doktor öğretim üyesi “f=1 - %1,4”, profesör ve doktor “f=1 - %1,4”, doçent ve doktor öğretim üyesi “f=1 - %1,4” unvanlarına sahip tez danışmanlarının danışmanlık yaptığı tezlerin takip ettiği görülmektedir.

Tablo 5. Tezlerin tez danışmanlarının cinsiyetine göre dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	41	59.4
Erkek	25	36.2
Kadın ve Kadın	2	2.9
Kadın ve Erkek	1	1.4
Toplam	69	100.0

Tablo 5’te tezlerin tez danışmanlarının cinsiyetine göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre tez danışmanlarından kadın olanların “f=41 - %59,4”, erkek olanların “f=25 - %36,2” şeklinde sıralandığı, daha sonra ise kadın ve kadın “f=2 - %2,9”; kadın ve erkek “f=1 - %1,4” olmak üzere çift danışmanlı tezlerin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 6. Tezlerin tez yazarlarının cinsiyetine göre dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	51	73.9
Erkek	18	26.1
Toplam	69	100.0

Tablo 6’da tezlerin tez yazarlarının cinsiyetine göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre kadın tez yazarların “f=51 - %73,9” ve erkek yazarların “f=18 - %26,1” şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Tablo 7. Tezlerin yazıldıkları üniversitelere göre dağılımları

Üniversite	f	%	Üniversite	f	%
Hacettepe	14	20.3	Bahçeşehir	1	1.4
Ankara	10	14.5	Necmettin Erbakan	1	1.4
Turgut Özal	6	8.7	Biruni	1	1.4
Dokuz Eylül	4	5.8	Nişantaşı	1	1.4
Anadolu	4	5.8	Orta Doğu Teknik	1	1.4
Gazi	3	4.3	Beykent	1	1.4
Koç	3	4.3	Atatürk	1	1.4
Selçuk	2	2.9	Başkent	1	1.4
Marmara	2	2.9	Gülhane Askeri Tıp Fakültesi	1	1.4
Maltepe	2	2.9	İnönü	1	1.4
Ege	2	2.9	Sütçü İmam	1	1.4
Ankara Yıldırım Beyazıt	2	2.9	Gaziantep	1	1.4
Kırklareli	1	1.4	Medipol	1	1.4
Akdeniz	1	1.4			
Toplam			69	100.0	

Tablo 7’de tezlerin yazıldıkları üniversitelere göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre en fazla tezin Hacettepe Üniversitesinde “f=14 - %20,3” yazıldığı, Hacettepe Üniversitesini, Ankara Üniversitesinin “f=10 - %14,5” izlediği görülmektedir. Daha sonra sırasıyla Turgut Özal “f=6 - %8,7”, Dokuz Eylül “f=4 - %5,8” Anadolu “f=4 - %5,8”, Gazi “f=3 - %4,3”, Koç “f=3 - %4,3”, Selçuk “f=2 - %2,9”, Marmara “f=2 - %2,9”, Maltepe= 2 - %2,9”, Ege “f=2 - %2,9”, Ankara Yıldırım Beyazıt “f=2 - %2,9”, Kırklareli “f= 1 - %1,4”, Akdeniz “f=1 - %1,4”, Bahçeşehir “f=1 - %1,4”, Necmettin Erbakan “f=1 - %1,4”, Biruni “f=1 - %1,4”, Nişantaşı “f=1 - %1,4”, Orta Doğu Teknik “f=1 - %1,4”, Beykent “f=1 - %1,4”, Atatürk “f=1 - %1,4”, Başkent “f=1 - %1,4”, İnönü “f=1 - %1,4”, Kahramanmaraş Sütçü İmam “f=1 - %1,4”, Gaziantep “f=1 - %1,4”, Medipol Üniversitesi “f=1 - %1,4” ve Gülhane Askeri Tıp Fakültesinin “f=1 - %1,4” yer aldığı görülmektedir.

Tablo 8. Tezlerin yazıldıkları enstitülere göre dağılımları

Enstitü	f	%
Sağlık Bilimleri	35	50.7
Sosyal Bilimler	15	21.7

Eğitim Bilimleri	15	21.7
Tıp Fakültesi	3	4.3
Diş Hekimliği Fakültesi	1	1.4
Toplam	69	100.0

Tablo 8’de tezlerin yazıldıkları enstitülere göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre en fazla tezin sağlık bilimleri enstitülerinde “f=35 - %50,7” yazıldığı görülmektedir. Sağlık bilimleri enstitülerini sosyal bilimler “f=15 - %21,7” ve eğitim bilimleri enstitülerinin “f=15 - %21,7” izlediği görülmektedir. Bu enstitüleri Tıp fakülteleri “f=3 - %4,3” ve Diş hekimliği fakülteleri “f=1 - %1,4” takip etmektedir.

Tablo 9. Tezlerin Yazıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımları

Anabilim Dalı	f	%	Anabilim Dalı	f	%
Özel Eğitim	12	17.4	Klinik Psikoloji	2	2.9
Odyoloji ve Konuşma Bozukluğu	11	15.9	Eğitim Bilimleri	1	1.4
Çocuk Gelişimi	9	13.0	Güzel Sanatlar	1	1.4
Kulak Burun Boğaz	6	8.7	İlköğretim	1	1.4
Dil ve Konuşma Terapisi	6	8.7	Türkçe Eğitimi	1	1.4
Yabancı Diller	5	7.2	Genel Psikoloji	1	1.4
Psikoloji	5	7.2	Psikiyatri	1	1.4
Eğitim Odyolojisi	2	2.9	Aile Hekimliği	1	1.4
Genel Bilim	2	2.9	Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları	1	1.4
			Ağız Diş ve Çene Cerrahisi	1	1.4
Toplam			69	100.0	

Tablo 9’da tezlerin yazıldıkları anabilim dallarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre en fazla tezin özel eğitim anabilim dalında “f=12 - %17,4” yazıldığı görülmektedir. Özel eğitim anabilim dalını sırası ile Odyoloji ve Konuşma Bozukluğu “f=11 - %15,9”, çocuk gelişimi “f=9 - %13,0”, kulak burun boğaz “f=6 - %8,7” dil ve konuşma terapisi “f=6 - %8,7”, yabancı diller “f=5 - %7,2”, psikoloji “f=5 - %7,2”, eğitim odyolojisi “f=2 - %2,9”, genel bilim “f=2 - %2,9”, klinik psikolojisi “f=2 - %2,9”, eğitim bilimleri “f=1 - %1,4”, güzel sanatlar=1 - %1,4”, ilköğretim “f=1 - %1,4”, Türkçe eğitimi “f=1 - %1,4”, genel psikoloji “f=1 - %1,4”, psikiyatri “f=1 - %1,4”, aile hekimliği “f=1 - %1,4”, çocuk ergen ruh sağlığı ve hastalıkları “f=1 - %1,4”, ağız diş ve çene cerrahisi “f=1 - %1,4”, anabilim dalları izlemektedir.

Tablo 10. Tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımlar

Yöntem	f	%
Nitel	61	88.4
Nitel	7	10.1
Karma	1	1.4
Toplam	69	100.0

Tablo 10’da tezlerin kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre tezlerde en fazla nicel araştırma yöntemleri “f=61 - %88,4” kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerini sırası ile nitel (f=7 - %10,1) ve karma (f=1 - %1,4) yöntemlerin takip ettiği görülmektedir.

Tablo 11. Tezlerin yazımında kullanılan araştırma modellerine göre dağılımlar

Model	f	%
Tarama	39	56.5
Deneysel	22	31.9
Görüşme ve Gözlem	3	4.3
Görüşme	2	2.9
Gözlem	2	2.9
Tarama ve Görüşme	1	1.4
Toplam	69	100.0

Tablo 11’de tezlerin kullanılan araştırma modellerine göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre tezlerde en fazla tarama modelleri “f=39 - %56,5” kullanılmıştır. Tarama modellerini sırası ile deneysel (f=22 - %31,9), görüşme ve gözlem (f=3 - %4,3), görüşme (f=2 - %2,9), gözlem (f=2 - %2,9) ile tarama ve görüşme (f=1 - %1,4) modelleri izlemektedir.

Tablo 12. tezlerde ele alınan özel gereksinim gruplarına göre dağılımlar

Engel Durumu	f	%
İşitme Engeli	18	26.1
Kekemelik	12	17.4
Otizm Spektrum Bozukluğu	7	10.1
Zihinsel Engel	6	8.7
Artikülasyon Bozukluğu	5	7.2
Down Sendromu	4	5.8
Özgül Dil Bozukluğu	4	5.8
Gecikmiş Dil	3	4.3
Ses Bozukluğu	2	2.9
Dil ve Damak Yarıklığı	2	2.9
Dil ve Konuşma Bozukluğu	2	2.9
Görme Engelli	2	2.9
Üstün Zekâ	1	1.4
Afazi	1	1.4
Toplam	69	100.0

Tablo 12’de tezlerin ele alınan özel gereksinim gruplarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre en fazla ele alınan özel gereksinim grubu işitme engeli (f=18 - %26,1)’dir. İşitme engelini sırası ile kekemelik (f=12 - %17,4), otizm spektrum bozukluğu (f=7 - %10,1), zihinsel engel (f=6 - %8,7), artikülasyon bozukluğu (f=5 - %7,2), down sendromu (f=4 - %5,8), özgül dil bozukluğu (f=4 - %5,8), gecikmiş dil (f=3 - %4,3), ses bozukluğu (f=2 - %2,9), dil ve damak yarıklığı (f=2 - %2,9), dil ve

konuşma bozukluğu (f=2 - %2,9), görme engelli (f=2 - %2,9), üstün zekâ (f=1 - %1,4) ve afazi (f=1 - %1,4) grupları takip etmektedir.

Tablo 13. Tezlerde ele alınan konulara göre dağılımlar

Konu	f	%
Davranış Beceri Gelişim Değerlendirmesi	25	36.2
Program Materyal Eğitim Etkililiği	17	24.6
Normal Gelişim Gösteren ve Özel Gereksinimli 13 Birey Karşılaştırmaları		18.8
Yardımcı Teknoloji Etkililiği	5	7.2
Ebeveyn Uygulamaları ve Özellikleri	4	5.8
Ebeveyn Görüşleri	2	2.9
Özel Gereksinimli Birey Görüşleri	2	2.9
Yurtiçi-Yurtdışı Uygulama Karşılaştırmaları	1	1.4
Toplam	69	100,0

Tablo 13'te tezlerin ele alınan konulara göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre tezlerde en fazla ele alınan konu davranış-beceri-gelişim değerlendirilmesi (f=25 - %36,2)' dir. Daha sonra sırası ile Program Materyal Eğitim Etkililiği (f=17 - %24,6), Normal Gelişim Gösteren ve Özel Gereksinimli Birey Karşılaştırmaları (f=13 - %18,8), Yardımcı Teknoloji Etkililiği (f=5 - %7,2), Ebeveyn Uygulamaları ve Özellikleri (f=4 - %5,8), Ebeveyn Görüşleri (f=2 - %2,9), Özel Gereksinimli Birey Görüşleri (f=2 - %2,9) ve Yurtiçi-Yurtdışı Uygulama Karşılaştırmaları (f=1 - %1,4) konuları yer almaktadır.

Tartışma, sonuç ve öneriler

Bu araştırmada özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezler farklı kriterler doğrultusunda analiz edilmiştir. Bu kriterler tezlerin yazılmış oldukları yıllar, tezlerin yapılmış oldukları eğitim düzeyi ve yazıldıkları diller, tez danışmanlarının cinsiyeti ve unvanları, tez yazarlarının cinsiyetleri, tezlerin yazıldığı üniversiteler, enstitüler ve anabilim dalları, tezlerde kullanılan yöntem ve araştırma modelleri, tezlerde ele alınan özel gereksinim grupları ve konulardır. Araştırmaya “Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez” veri tabanından ulaşılan, araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen “özel eğitimde dil gelişimi” kriterine uygun 69 lisansüstü tez dâhil edilmiştir. Lisansüstü tezler beş aşamalı içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırma kapsamında özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili yapılan tezlerin analizleri sonucunda alandaki tezlerin 1979 ile 2000 yılları arasında sıralandığı belirlenmiştir. Sırasıyla 2016, 2015 ve 2019 yılları tezlerin en çok yazıldığı yıllardır. 1979, 1994, 1996, 1998 ve 2006 yıllarında ise yalnızca birer tez kaleme alınmıştır. Kiremit (2019), Türkiye’de okul öncesi eğitimde dil gelişimi alanında yapılan lisansüstü tezleri incelediği çalışmasında; yüksek lisans tez çalışmalarının özellikle 2009 yılı ve sonrasında çoğaldığını, 2004 yılı içerisinde ise okul öncesi dil gelişimi alanında yüksek lisans tezi yapılmadığı sonucunu elde etmiştir. 2004 ve 2013 yılları içerisinde ise 3 yıl arayla doktora tez çalışmalarının gerçekleştiği sonucuna ulaşmış ve dil gelişimi alanında 2003-2005 yılları arasında okul öncesi dil gelişimi alanında hiçbir lisansüstü tez çalışmasının gerçekleşmediği ifade etmiştir. Karoğlu ve Çoban (2019) ise Türkiye’de okul öncesi eğitimde dil gelişimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezleri incelediği çalışmada 1995 ve 2000 yılları kapsamında 3 tezin, 2001 ve 2005 yılları

kapsamında 7 tezin, 2006 ve 2010 yılları kapsamında 15 tezin, 2011 ve 2016 yılları kapsamında ise 19 tezin yazılmış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alanyazında görüldüğü üzere dil gelişimi ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin yıllara göre değişkenlik gösterdiği özellikle 2011 yılı ve sonrasında alan ile ilgili tez yazım sayısının arttığı görülmektedir.

Tezler türlerine göre incelendiğinde sırasıyla yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık tezleri olarak sıralandıkları görülmektedir. Alpaydın ve Erol (2017), farklı bir alanında inceledikleri lisansüstü tezlerin 2 farklı eğitim alanında yazıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmaları kapsamına aldıkları akademik çalışmalardan 24 tanesi (yaklaşık olarak %30'u) doktora eğitimi alanında, 56 tanesi (yaklaşık olarak %70'i yüksek lisans eğitimi alanında yazılmıştır. Yine Özenç ve Özenç (2013), üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili yapılan lisansüstü tezleri inceledikleri çalışmada konuyla alakalı tezlerin 2007 ila 2010 yılları arasında %26,3 gibi bir oran ile en fazla tez yazılan yıllar olarak dikkat çektiği sonucuna ulaşmıştır.

Tezlerin yazım dilleri incelendiğinde ise Türkçe ve İngilizce olmak üzere, iki dilde yazıldıkları, Türkçe dilinde yazılan tezlerin toplam tez sayısının yaklaşık %90'ını oluşturduğu göze çarpmaktadır. Aydın, Slevitopu ve Metin (2018) sınıf yönetimi alanındaki lisansüstü tezleri inceledikleri çalışmalarında, yazılan tezlerin %94'lük kısmının Türkçe dilinde yazıldığını ve İngilizce dilinde üretilen lisansüstü tez çalışmalarının sınırlı kaldığını ortaya çıkarmışlardır. Bu durumun, Türkçe'nin anadil olması ve ülkemizdeki enstitülerin Türk dilinde eğitim vermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin tez danışmanlarının unvanları incelendiğinde en fazla profesör ve doktor öğretim üyesi unvanlarına sahip tez danışmanlarının bulunduğu, doçent unvanına sahip tez danışmanların da ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Özenç ve Özenç (2013), Türkiye'de üstün yetenekli öğrenciler ile alakalı yazılan 38 adet lisansüstü tezi yöneten danışman unvanlarını inceledikleri çalışmalarında profesörler ve yardımcı doçentlerin toplam %73,6 oranında olduğu ve bunları sırası ile doçentlerin %18,4 oran ile takip ettiğini dile getirmiştir. Alpaydın ve Erol (2017) ise lisansüstü araştırmalardaki tez danışmanlarının unvanlarını da kriter olarak inceledikleri çalışmalarında incelenen tezlerin danışmanlarının % 66,25 oranla profesör, %22,5 oranla yardımcı doçent olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda lisansüstü tez danışmanlarının alanyazında da görüldüğü üzere en çok profesörler ve doktor öğretim üyelerinden oluştuğunu dile getirebiliriz.

Tez danışmanlarının cinsiyetine göre dağılımları incelendiğinde kadın danışmanların, toplam danışman sayısının %50'sinden fazlasını oluşturduğu görülmektedir. Daha sonra erkek danışmanlar sıralamada yer almaktadır. Çift danışmanlı tezler ise toplamda 3 tane olup, yazar cinsiyetleri kadın-kadın ve erkek-kadın şeklindedir. Alpaydın ve Erol (2017) araştırmalarında lisansüstü eğitim seviyelerindeki tez danışmanlarının cinsiyetlerini incelediklerinde, 24 kadın, 56'sının ise erkek olduğu sonucuna varmışlardır. Bu sonuçlar göstermektedir ki, lisansüstü tez danışmanlarının cinsiyet dağılımları, seçilen konuya, alana vb. kriterlere göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Tez yazarlarının cinsiyetleri incelendiğinde, özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri ile ilgili tezlerin danışmanlarının cinsiyetlerinde olduğu gibi, kadın yazarların erkek yazarlara göre daha ağırlıkta olduğu belirlenmiştir. Bıkmaz ve Arkadaşları (2013) ise farklı bir eğitim alanında doktora araştırması ortaya koyan araştırmacıların cinsiyet bağlamında sayılarını incelediğinde birbirleriyle yakın sayılara ulaşmıştır. Alpaydın ve Erol (2017) ise eğitim ile ilgili farklı bir araştırmada, çalışmalarını gerçekleştiren araştırmacıların ve tez danışmanlarının cinsiyetleri hususunda; erkek araştırmacıların

daha çok lisansüstü tez yazdıklarını ifade etmektedir. Bu sonuçlar, lisansüstü tez çalışmalarında cinsiyet yoğunluklarının, seçilen konulara göre değişkenlik gösterebileceğini açıklamaktadır.

Tezlerin yazıldıkları üniversiteler bağlamındaki bulgulara; üniversitelerin de çeşitlilik gösterdiği, 28 farklı üniversite bünyesinde özel gereksinimli bireylerin dil gelişimleri ile ilgili tez yazıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu üniversitelerin başında sırası ile Hacettepe, Ankara ve Turgut Özal Üniversiteleri gelmektedir. Kiremit (2019) dil gelişimi üzerine yazılmış lisansüstü tezleri incelediği araştırmasında, bu düzeyde yazılan tezlerin sınırlı sayılabilecek illerde yazıldığını ifade etmektedir. Çalışmasında lisansüstü tezlerin büyük bir bölümünün Ankara'da (8) sırası ile Bursa (4), İstanbul (3) ve Konya (3) gibi büyükşehir bünyesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Tezlerin bu illerde üretilmesinin nedenin, bu illerde özel eğitim ile ilgili bölümleri olan üniversitelerin bulunması olduğu düşünülmektedir.

Tezlerin yazıldığı enstitüler değerlendirildiğinde sağlık bilimleri enstitülerinde yazılan tezlerin toplam tez sayısının %50'sinden fazla olduğu görülmektedir. Sağlık bilimleri enstitülerini ikinci sırada sosyal bilimler ve eğitim bilimleri enstitüleri takip etmektedir. Aral vd., (2015), çocuk gelişimi alanındaki lisansüstü tezleri inceledikleri çalışmada, tezlerin genellikle %38,81 gibi büyük bir oranla Sağlık Bilimleri Enstitülerinde yazıldığını, aynı zamanda %26,49 oranla Eğitim Bilimleri Enstitüleri, %18,89 gibi bir oranla Sosyal Bilimler Enstitüleri ve %15,81 oranla da Fen Bilimleri Enstitülerinde yazıldıklarını ortaya çıkarmışlardır. Dil gelişimini ön planda tutan çocuk gelişimi alanının üniversitelerdeki akademik oluşumlarda başlangıçtan beri genellikle Sağlık Bilimleri Enstitülerinde kurulmuş olmalarının bu sonuçları etkilediğini de dile getirmektedirler. Özel gereksinimli bireyler interdisipliner çalışmalara konu olmaktadır. Fakat sağlık bilimleri ve eğitim bilimleri hem tanılama ve uygulama hem de araştırma bağlamında özel gereksinimli bireylerle çalışan disiplinlerdir. Bu nedenle çalışma grubundaki tezlerin sağlık bilimleri ve eğitim bilimleri enstitülerinde kaleme alınma sıklıklarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tezlerin yazıldığı anabilim dalları incelendiğinde, üniversiteler ve enstitüler gibi, anabilim dallarının da çeşitlilik gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Anabilim dallarının dağılımları incelendiğinde sırasıyla özel eğitim, odyoloji ve konuşma bozukluğu ile çocuk gelişimi anabilim dallarının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Kiremit (2019) ise dil gelişimi üzerine yazılan lisansüstü tezlerin farklı anabilim dallarında bölümlerde yazıldığını ifade etmektedir. Temel eğitim bölümü, çocuk gelişimi bölümü, eğitim bilimleri bölümü, dil ve konuşma terapistliği bölümü, psikoloji bölümü, özel eğitim bölümü, Türkçe eğitimi bölümü ve yabancı dil eğitimi alanlardaki akademisyenlerin çalıştıkları ortaya çıkarılmıştır. Anabilim dallarının çeşitliliği göz önüne alındığında özel gereksinimli bireylerin interdisiplin çalışmalara konu olduğu söylenebilmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri değerlendirildiğinde %88,4 gibi yüksek bir oran ile nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Daha sonra sırasıyla nitel araştırma yöntemleri ve karma araştırma yöntemi gelmektedir. Çağlayan (2018); zihinsel engelli bireylerin dil gelişimlerinde etkili olan sanat eğitimi ile ilgili tezleri incelediği araştırmasında, lisansüstü tezlerin %56,25 oranla (9) nicel araştırma yöntemleri, %37,5 oranla (6) nitel araştırma yöntemleri, %6,25 oranla (1) karma araştırma yöntemleri tercih edilerek yazıldıkları sonucuna ulaşmıştır. Yüksek lisans eğitim düzeyindeki tezlerde genellikle nicel araştırma yöntemleri, doktora düzeyindeki tezlerde ise genellikle nitel araştırma yöntemleri kullanıldığını ifade etmektedir. Araştırma bulguları ve konu ile ilgili literatürdeki diğer araştırmalar değerlendirildiğinde, ülkemizde lisansüstü çalışmalarda nicel araştırma yöntemlerinin sıklıkla tercih edildiği söylenebilmektedir. Nicel araştırma yöntemlerinin yanı sıra nitel ve karma araştırma yöntemlere yönelinmelidir.

Tezler araştırma modeline göre değerlendirildiğinde, toplam sayının %56'sından fazlasında tarama modeli kullanıldığı, tarama modelini deneysel modelde tasarlanan araştırmaların izlediği görülmektedir. Karoğlu ve Çoban (2019) araştırmalarında okul öncesi dönemlerde dil gelişimi konusu üzerine yazılmış olan lisansüstü 44 adet tezdin 29'unun tarama modeli ile 15'inin de deneysel model ile gerçekleştirildiğini dile getirmektedirler. Yaptıkları analiz sonucunda da derleme türü ile yazılan teze rastlamadıklarını dile getirmektedirler. Kaytez ve Durualp (2014) ise, okul öncesi dönemde dil gelişiminde önemli rolü olan oyun konusu üzerine yapılan lisansüstü çalışmaları inceledikleri araştırmalarında örneklem olarak belirlenen lisansüstü tezlerin %32'sinin tarama modeli, %45'inin deneysel yöntemler, %16'sının gözlem, %5'inin görüşme ve %2'sinin vaka çalışması yöntemleri ile yazıldığını ortaya çıkarmışlardır. Bu sonuç ile de inceledikleri tezler içerisinde tarama modeli ve deneysel yöntemlerin daha çok kullanıldığını ifade etmektedirler. Tarama ve deneysel modeller, nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan yöntemlerdir. Araştırmalarda nicel araştırma yöntemlerinin sıklıkla kullanılmasının sonucu olarak, tarama ve deneysel model kullanımının ilk sıralarda yer alması beklenen bir sonuçtur.

Araştırma kapsamında analiz edilen tezlerin ele alınan özel gereksinim grubuna göre dağılımı değerlendirildiğinde işitme engeli ve kekemeliğin ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir. Analizler sonucunda tespit edilen özel gereksinim gruplarının çeşitliliği de göze çarpmaktadır. Araştırma kapsamında dil gelişimi konusu spesifik olarak tercih edilmiştir. Bu nedenle dil ve konuşma alanında özel gereksinim olarak sınıflanan grupların sıklık yüzdesi yüksek çıkmıştır.

Tezler ele alınan konulara göre incelendiğinde ilk üç sırada davranış beceri gelişim değerlendirmesi, program materyal eğitim etkililiği ve normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli birey karşılaştırması konularının yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Tespit edilen konular, araştırma konusu ve amacı ile tutarlılık göstermektedir.

Araştırma sonuçları bağlamında özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçleri üzerine gerçekleştirilebilecek çalışmalara ve potansiyel araştırmacılara şu öneriler sunulabilir:

- Kıyas yapılması açısından normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli bireylerin dil gelişim süreçlerini inceleyen çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Alanyazında yer alan özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçlerini inceleyen makalelerin de değerlendirilmesi yapılabilir.
- Türkiye'deki özel gereksinimli bireylerin dil gelişim süreçlerini inceleyen tezlerin yabancı dillerde de yazılması sağlanarak, uluslararası düzeyde okunurlukları artırılabilir.
- Alanda daha fazla derinlemesine çalışmaların yapıldığı doktora seviyesinde lisansüstü tez çalışmalarının sayısı artırılabilir.
- Dil gelişim süreçleri üzerine yazılacak tezlerde daha fazla nitel ve karma yöntemlerin kullanılması teşvik edilebilir.

Kaynakça

- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997). T.C. Resmi Gazete, 23011, 06 Haziran 1997. Erişim Tarihi: 18.11.2020. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf>
- Alpaydın, Y. ve Erol, İ. (2017). Türkiye’de eğitim ekonomisi alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45, s.23.41. DOI: 10.15285/maruaebd.292105
- Aral, N., Fındık Tanrıbuyurdu, E., Yurteri Tiryaki, A., Sağlam, M. ve Aysu, B. (2015). Türkiye’de çocuk gelişimi alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 14(1), 7-15. DOI: https://doi.org/10.1501/Ashd_0000000103
- Aydın, A., Slevitopu, A. ve Metin, K. (2018). Sınıf yönetimi alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 41-56. DOI: 10.17240/aibuefd.2018.-382251
- Aydoğan, Y. ve Koçak, N. (2003). Okul öncesi çocukların dil gelişimine etki eden faktörlerin incelenmesi. *Mili Eğitim Dergisi*, 159. Erişim Adresi: https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/159/aydogan-kocak.htm
- Baykoç Dönmez, N. (2010). Türkiye’de özel eğitim çalışmaları günümüzde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. Baykoç, N. (Ed), *Öğretmenlik programları için özel eğitim* (s. 338-352). Ankara: Gündüz Eğitim ve.
- Bıkmaz, F. H., Aksoy, E., Tatar, Ö. ve Altınyüzük, C. A. (2013). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerine ait içerik çözümlemesi (1974-2009). *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38 (68), 288-303. Erişim Adresi: <http://213.14.10.181/index.php/EB/article/view/1627>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Pegem.
- Çağlayan, N. (2018). Türkiye’de zihinsel engellilerde sanat eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 403-418. DOI: <https://doi.org/10.18039/ajesi.454586>
- Gönen, M. ve Arı, M. (1989). Anaokuluna giden dört-beş yaş çocuklarına resimli kitaplarla yapılan eğitimin dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 13(72). Erişim Adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5824/1951>
- Harley, A. T. (2001). *The psychology of language, from data theory*. New York. Psychology Press Ltd.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karoğlu, H. ve Çoban, A. E. (2019). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimde Dil Gelişimi ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 211-229. DOI: <https://doi.org/10.17556/erziefd.432657>
- Kayılı, G., Koçyiğit, S. ve Erbay, F. (2009). Montessori yönteminin beş-altı yaş çocuklarının alıcı dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(26), 347-355. Erişim Adresi: <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/442>
- Kaytez, N. ve Durualp, E. (2014). Türkiye’de okul öncesinde oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2014(2), 110-122. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/goputeb/issue/7322/95830>
- Kiremit, R. F. (2019). Türkiye’de okul öncesi eğitimde dil gelişimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 159-174. DOI: <https://doi.org/10.17494/ogusbd.548314>
- Özbay, M. ve Melanhoğlu, D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüziüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 30-45. Erişim Adresi: https://turkcede.org/images/makaleler_pdf/dilyazilari/turkce-egitiminde-kelime-hazinesinin-onemi.pdf

- Özenç E. G. ve Özenç, M. (2013). Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 13-28. Erişim Adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/200625>
- Senemoğlu, N. (1989). Okulöncesi Eğitimde Dilin Önemi. *Milli Eğitim Vakfı Dergisi*. 4(14), 21–22.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. Newbury Park: Sage.
- Temel, F., Bekir, H. ve Yazıcı, Z. G. (2014). Erken çocuklukta dil edinimi. Ankara: Vize.
- Turan, S., Karadağ, E., Bektaş, F. ve Yalçın, M. (2014). Türkiye’de eğitim yönetiminde bilgi üretimi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 2003-2013 yayınlarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 20(1), 93-119. DOI: <https://doi.org/10.14527/kuey.2014.005>
- Vendryes, J. V. (2001). *Dil ve düşünce*. Berke Vardar (çev.). İstanbul: Multilingual.
- Vygotsky, L. S. (1985). *Düşünce ve dil*. Semih Koray (çev.), Ankara: Kaynak.
- Yapıcı, Ş. (2006). Çocukta dil gelişimi. *Journal of Human Sciences*, 1(1), 1-17. Erişim Adresi: <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/101>
- Yaralı, D. (2015). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Education Faculty*, 17(2), 431-455. DOI: <https://doi.org/10.17556/jef.02712>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin.